

Ян Валетов

**ШКОЛА
НЕГІДНИКІВ**

Харків
«Фоліо»
2024

РОЗДІЛ 1

Можна було вглядатися в білу пелену до болю. За нею східний берег губився — як і не було його. Над крижаним полем Дніпра крутила вензелі поземка, дрібний і твердий від морозу сніговий пил здіймався і губився в низьких хмарах.

— Схоже, що захурделило на цілий день, — сказала Саманта, опускаючи бінокль. — Я б у таку погоду перескочила на той бік на «раз, два, три», але тільки сама. З твоїм підопічним під черевом так не вийде.

Вони лежали на невеликому пагорбі, метрів за сто до берегової лінії. Перебувати тут було небезпечно, але без розвідування не обійтися. Звичайно, Сем знала тутешні місця добре, але за Алі-Бабою велося полювання, а це означало, що крім посиленого супутникового спостереження за секторами, придатними для перетину кордону, пасивних та активних сенсорів, колючки, мінних полів, автоматичних стрілецьких гнізд та інших банальних радощів, на них цілком міг чекати загін чистильників. А чистильники — це тобі не звичайні війська охорони, замучені монотонним несенням служби, поганим харчуванням і пияцтвом, а елітний загін убивць у важких бронезилетах, надресованих полювати за людьми, плюс вогнева підтримка в будь-який час доби.

У будь-який інший час Сергеев пройшовся б по своєму берегу, як по бульвару, заклавши руки за спину, але сьогодні вони з Самантою лежали на пагорбі тихо, як миші в коморі при наближенні kota. Миші, щоправда, були великі, вбрані в зимові маскхалати, з білими чунями на берцях, і навіть бінокль у них був у колір снігу.

У такій ось куговерті противник міг сховати не одну роту й не дві. Але і Сергеев міг би скористатися негодою для потайного переміщення. Складність полягала в тому, що, не знаючи напевно, де саме ворог причаївся, можна було зовсім випадково налетіти на бойову охорону й загинути марно.

— Вітер південно-східний, — чомусь прошепотіла Саманта, хоча хто, крім своїх, її міг почути? — Те, що треба! Був би у мене «мотик»¹ більший — пішли б сьогодні.

— А куди вам поспішати? — спитав Сергєєв. — Це мені треба поспішати. А вам що? Не перейдете сьогодні, перейдете завтра. Або післязавтра...

Розмірковуючи тверезо — лежати тут і мерзнути, розглядаючи щільні, як пінопласт, кучугури, зовсім не було чого. Якщо на протилежному березі на них і чекали, то аж ніяк не дилетанти, а добре навчені хлопці, які вміють замітати сліди та вести приховане спостереження... Їх не те що в бінокль, на них поки не наступиш — не виявиш! Втім, якщо згадати про московське фіаско ротмістрів Краснощокова і Шечкова, деякі сумніви в професіоналізмі нинішніх конторських були, але розслаблятися, маючи справу з його колишніми колегами, Сергєєв не порадив би й ворогові.

Інтуїція наполегливо твердила йому, що засідок тут немає, але Сергєєв їй категорично не вірив. Досвід заважав. Досвід говорив, що інтуїція — штука класна до застосування опонентами деяких технічних засобів, таких як сенсор, інфрачервоний датчик або датчик вібрації. Після їхнього спрацьовування автоматичні системи залпового вогню, встановлені поза межами прямої видимості, за ось тим чахлим гайком, наприклад, перекопали б реактивними снарядами кілька квадратних кілометрів на метр у глибину. І нещодавній випадок із підбитими та залишеними мисливцями як приманки БМП, після якого вони з Мовчуном ледве втекли, був цілком показовий. Не розслабляйся. Будь завжди насторожі. І, можливо, виживеш.

Одна радість — супутники зараз були сліпі та, якщо прогноз правильний, то найближчі три дні спостереження з космосу можна було не побоюватися.

— Відходимо, — наказав Сергєєв. — Акуратненько.

З пагорба вони сповзли задом і, лише коли гребінь снігового бархана прикрив їх від можливих спостерігачів,

---

¹ «Мотик» — мотодельтаплан.

пригнувшись, перебігли до підліска, що підступив упритул до берегової лінії.

Вадим, що чекав закінчення їхньої вилазки в прикритті, добряче змерз. От уже хто вмів маскуватися! Сергеев мало не наступив йому на руку, але вчасно позадкував. Командос нагадував невелику кучугуру з пророслим із голови кущем. Карабін стирчав уперед зламаною гілкою.

— Як же я не люблю холоду, — проскрипів Вадик, обтрушуючи. — Бляха-муха! Точно собі щось відморожу! У пустелю! До Палестини! Плювати куди — аби було жарко! Ну що, хлопці?

— Порожньо, — відповів Сергеев, привалюючись спиною до сосни. — Але не факт, що там немає нікого. Видно погано, і я нічого не помітив.

— То, може, з наскоку й рвонемо, як не бачив? Чого менжуватися? — запропонував Вадик і шморгнув блідим, як свіжоочищена картоплина, носом. — Завантажимо нашу Шехерезаду в «хувер» і навпростець через річку. Я там улоговину бачив для під'їзду — ахнеш! Чого чекати, Мишко? Висадимо його там — і назад!

— Ага, класний план! — посміхнулася Саманта. — Люблю кавалерію! Дуже замерз, вояко? Але ж мізки хоч не постраждали? Чи для гусара — мізки не головне! Так? Головне гусарові що, Вадику? Головне гусарові шпори не обісрати! Герой, бляха-муха! Ти ж у нас розумний мужик! Яке «з наскоку»? На чому? На цьому вашому драндулеті? Самогубство!

Вона замислилась:

— От якщо перелетіти...

— І перелетіти самогубство, — сказав Сергеев. — І не мрій. Я ніким із вас ризикувати не буду. І Алі-Бабою теж не буду. Все, закінчуємо балакати й — в дорогу! Вдома розбиратимемось. І ти, Вадько, не ображайся, Саманта має рацію на сто відсотків! З наскоку тут вийде, тільки якщо на нас не чекають. А мені здається, що на нас усе-таки чекають... От тільки не знаю точно хто і де...

Вони спритно наділи лижі й рушили вглиб підліска.

Тут сніг був глибоким, але м'якшим, ніж на березі: вітер, заплутавшись у молодих деревцях, не зумів утрамбувати його до пластикової твердості. То там, то тут виднілися руді скелети металевих конструкцій, напівзгнилі бочки, якісь незрозумілі уламки, що давно втратили форми. Виглядаючи з-під чистого снігового покривала, всі ці залишки колишнього життя мали цілком фантазмагоричний вигляд. Здавалося, природа доїдала їх рік за роком, аби остаточно розчинити в собі, повернути ці береги до первозданності, стерти саму пам'ять про тих, хто спотворив схили й заплави гранітними набережними та бетонними греблями. Але ще не доїла.

Ті деталі пейзажу, що в літні місяці своїм виглядом нагадували про сміттєзвалище або гігантський смітник, що розкинувся на сотні кілометрів, узимку набували особливого трагічного відтінку. Тут мертво стикалося з вічністю, і під її морозним диханням ставало страшенно охайним, немов чисто прибраний морг. Але Михайло знав, що з приходом весни флер охайності спаде, мерзла земля відтане, зробиться рідкою плюскотливою багнукою, почне смердіти болотом, хімікатами та розкладанням. І лисиці, що розплодилися без міри, знову бродитимуть по берегах і розтягуватимуть по норах почорнілі від вологи та часу кістки, величезні, наче яловичі маслаки, щойно вириті зі скотомогильника. Пам'ятника вчергове не вийде — вийде звалище, і природа, здригаючись від запахів і гидливості, чекатиме наступної зими, щоб знову спробувати все стерилізувати, а отже — заморозити від горизонту до горизонту.

І наступної зими.

І наступної.

От північніше, якраз куди й віяв вітер, що так сподобався Саманті, там підпірна стіна Київського водосховища справді нагадувала пам'ятник і взимку, і влітку. Мільйони тонн здибленого бетону та покрученої арматури, зруйновані могутньою рукою велетня. Пам'ятник Потопу — мрія

сюрреаліста. І мертве місто, що лежить біля його підніжжя, на вулицях якого досі «фонить» скам'янілий донний мул Київського моря — пам'ять про Чорнобиль року 1986-го.

А тоді здавалося, що нічого страшнішого вже не буде. Що те, що сталося, буде уроком на віки вічні! Але ж змогли подолати страх! Розв'язали задачу! Зуміли начхати на все за-пеклі людсьька!

Сергеев побував біля підпірної стіни в рік Потопу.

Зрозуміти, що і як сталося, було важко вже тоді. Вода знищила всі сліди, змила всі докази, якщо вони були, залишивши замість них можливості будувати припущення. Але якщо люди не вірять очевидним фактам, хто повірить спірним припущенням?

Тоді був жовтень Першого року. Першого післяпотопного року. Золота осінь. І на північ від Вишгорода вона була справді золотою, як у колишні роки. А нижче...

Нижче на деревах теж було жовте листя. Від Києва до Черкас воно жовтіло від залишкової радіації річкового мулу, від Черкас до Запоріжжя — від хімічного ураження, нижче від Запоріжжя — від хімічного ураження та радіації. Нещодавно накрита Хвилею частина країни вовтузилася в рідкій радіоактивній багнюці, у смітті й тілах, що розклалися, вкривалася наривами та товстою земляною кіркою. Руйнувалися підмиті водою будинки, горіли збезлюднілі міста, лилася кров, і ті, що вижили, навчилися цього не помічати. Цивілізація сповзала з людей, що стрімко дичавіли, як шкіра з обпаленої руки — як рукавичка.

Сергеев оглянув розділену підпірну стіну з усією ретельністю, попри неабиякий ризик. Над головою час від часу баражували гелікоптери, та й для снайпера він являв чудову мішень — муха, що розсілася на голій стіні, муха, яку так легко прибити згорнутою в рурочку газетою!

Спина була мокра від постійного відчуття небезпеки, що заповнила весь простір навколо. Кругом була смерть. Вона ховалася в густих чагарниках прибережного очерету, гуркотіла в небі потужними турбінами, цілила в будь-який

живий об'єкт з ефективних дистанцій, випромінювала важкі частинки, парувала токсичною хімією, як парує на плиті свіжозварена каша...

Смерть була місцем проживання, тутешньою пам'яткою номер раз. Це не втомлювало, скоріше, завдавало гострої фізичної незручності — щось на кшталт хворобливого чиряка, що набряк між лопатками. Тому, закінчивши своє аматорське розслідування, Сергеев поспішно, з полегшенням пірнув униз, у мішанину понівечених київських вулиць. У руїнах було страшно, але все ж не так страшно, як там, де проходив поділ між золотою осінню та мертвим, спаленим листям.

Він не ризикнув би давати свідчення в суді про природу катастрофи та причини, що її викликали (не фахівець усе-таки), але за результатами огляду Михайло був упевнений, що причиною обвалення були вибухи, і цих вибухів було як мінімум два.

Якщо заплющити очі, то можна було побачити, як...

...повільно вповзає в камеру шлюзу самохідна баржа. Завчиняються масивні стулки. За склом рубки нікого не видно — у них відображається низьке сонце. Трюми набиті сотнями біг-бегів. А між ними — неправильне мерехтливе свічення. Чекають сигналу приймальні контури підірвників, підморгують крихітні вогники, немов у трюмі переглядаються кілька десятків червонооких щурів...

...коричневою гусеницею заповзає на дамбу поїзд, а у вагонах-коробочках, серед мішків із селітрою та гексагеном, малиновим світлом мерехтять світлодіоди радіодетонаторів. Щури, що чекають сигналу, щоб впитися своїми гострими, розпеченими зубами в бетонну плоть, армовану сталевими кістками, і розірвати її на частини.

Чи там було щось інше?

Можливо...

Цілком можливо...

Для визначення типу використаної вибухівки потрібна, як мінімум, експрес-лабораторія, а Сергеев не мав нічого навіть для того, щоб узяти проби.

Можливо, на місці катастрофи працювали слідчі комісії. А можливо, ні. Чи було в когось бажання встановлювати істину в найстрашніший рік, Перший рік після Потопу? Але журналісти тоді ще рили носом землю. Тема була болюча, свіжа, і кожна стаття, якщо в ній були хоч якісь факти, сприймалася, наче одкровення.

Писали різне. Писали про плачевний стан гребель Дніпровського каскаду. Про те, що, попри неодноразові вимоги спеціалістів виділити гроші на ремонт, фінансування не надавалося, а там, де надавалося, грошей ні на що інше, як на те, щоб їх украсти, не вистачало! Говорили про низьку якість бетонів, про старіння арматурного каркаса та нерозраховані навантаження, що виникли від руху транспорту. Розглядали сейсмічну теорію, теорію просідання нижніх шарів ґрунту, теорію утворення каверн, але ніхто — як за змовою — не згадував про можливість терористичного акту.

Ні ті, хто опинилися на правому березі Дніпра.

Ні ті, що стали господарями на лівому.

Сергеев завжди починав розслідування з тієї версії, яку відкидали зацікавлені сторони. Але його думкою точно ніхто не цікавився. Сама думка про те, що таке нещастя може бути не результатом недбалості, а результатом цілеспрямованої діяльності рук людських, викликала у 90% журналістів відторгнення, що наводило Сергеева на думку про те, що людство, хоч скільки його бий, глобального ідеалізму не позбудеться. Решта 10% реалістів опублікувати свої статті у вільній пресі не змогли. Преса не була настільки вільною, і, можливо (хоча Сергеев почав це розуміти тільки після багатьох років життя на Нічийй Землі), рішення таємних цензорів було правильним. Примножуючи свої пізнання, ти примножуєш скорботу свою¹.

І ось через роки на цьому місці залишилося тільки сміття, що виглядає з-під снігу. Нема очевидців, ані тих, хто захоче докопатися до причин того, що сталося. Нікого.

---

¹ Довільне цитування царя Соломона: «У великій мудрості багато печалі, примножуючи знання, ти множиш скорботи».

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1	3
РОЗДІЛ 2	9
РОЗДІЛ 3	101
РОЗДІЛ 4	145
РОЗДІЛ 5	183
РОЗДІЛ 6	210
РОЗДІЛ 7	255
РОЗДІЛ 8	283
РОЗДІЛ 9	330
ЕПІЛОГ	354